

Hvem skriver lærebøgerne om?

Gode lærebøger er blevet en mangelvare på universiteterne, fordi der ingen incitament er til at skrive lærebøger. Det går ud over kvaliteten af undervisningen.

Af Kaj Sand-Jensen, professor Ferskvandsbiologisk Laboratorium Københavns Universitet ksandjensen@bio.ku.dk

Læs videre:

Kvalitetsudvalgets rapport *Nye veje og høje mål* kan læses på Uddannelses- og Forskningsministeriets hjemmeside: ufm.dk

“Lærebøgerne skal skrives om”. Du har sikkert bemærket, at det er en yndet og hyppig brugt punch line i populær formidling af universiteternes forskningsresultater. Henvisningen til lærebøgerne skyldes naturligvis, at de repræsenterer den autoritet, der opsummerer den etablerede viden inden for et fag og giver den videre til nye generationer. Det er da også uomtvisteligt, at lærebøger – eller mere bredt “undervisningsmateriale” – spiller en afgørende rolle for fagenes udvikling i almindelighed og for kvaliteten af undervisningen i særdeleshed. Derfor er det en på alle måder samfundsnyttig aktivitet at skrive lærebøger (og skrive dem om). Men hvis man i sin akademiske karriere bruger tid på at skrive lærebøger er man godt dum – eller måske blot en naiv idealist. For når vores akademiske meritter måles og vejes, tæller det ingen steder, at man har skrevet lærebøger. At skrive lærebøger anses altså for at være et tidkrævende sidespring (det kan snildt tage et år at udarbejde en lærebog), som tager fokus og energi fra det universitetsansættelse i dag handler om: at skaffe fondsmidler til instituttet og producere videnskabelige afhandlinger. For yngre lektorer er det decideret selvdestruktivt at give sig i kast med bogprojekter, uanset hvor mangelfuldt undervisningsmaterialet måtte være.

Paradoksalt mangler på undervisningsfokus

Konsekvensen er, at rigtig meget undervisning på universiteterne i dag foregår, uden at de studerende har adgang til undervisningsmateriale af god kvalitet. Gode lærebøger skal have en logisk, velskrevet tekst, behandle de vigtigste sammenhænge i faget, være opdaterede og via eksempler og opgaver gøre de studerende i stand til at arbejde konkret og analytisk med de nye spørgsmål og løsningskrav, som de møder i deres fremtidige arbejde. Det vil for langt de fleste ikke foregå på universiteterne, men i private virksomheder, kommunale-statslige forvaltninger og på andre undervisningsinstitutioner. I den nylige rapport fra “Kvalitetsudvalget” er der fokus på det faktum, at undervisningskompetencer ikke rigtig tæller i det akademiske meritssystem, og at det er et problem for kvaliteten af uddannelserne. Jeg mener, at det i den sammenhæng er vigtigt at inddrage en diskussion af lærebøger og undervisningsmateriales betydning for kvaliteten i undervisningen og dermed for de færdige kandidaters muligheder for at kunne tilføre afgørende kompetencer til udvikling af samfundet.

Det manglende fokus på indhold og kvalitet af universiteternes undervisning er paradoksalt, fordi de fastansatte lærere forventes at anvende halvdelen af deres tid på undervisning. Mange steder får man fornemmelsen af, at al energi og belønning går til forskningsdelen. Denne skævvridning er klart forøget i de seneste årtier i takt med mere topstyring og reduktion af basisbevillinger i forhold til eksterne bevillinger. Med stadigt flere udenlandske forskere og forskerstuderende er fokus på undervisning faldet yderligere.

Sammenhæng er afgørende

Sproget og den sammenhæng, det anvendes i, er vigtig for effektiv læring. Elementær undervisning i geografi, geologi, naturressourcer, økologi og praktisk forvaltning har så stor tilknytning til den nationale sammenhæng, at konkret henvisning til danske arter, lokaliteter og historie i danske lærebøger sikrer det højeste udbytte. Indlæring af sproget udgør en første barriere, og muligheden for at forholde sig konkret til lokaliteter mv. i den engelske lærebog er den næste barriere. Derfor har nye studerende nemmere ved at læse og forholde sig konkret til egne oplevelser med Furesø og Gudenå i den danske lærebog end til kæmperne Michigansøen og Mississippifloden og deres helt ukendte fiskearter i den amerikanske lærebog. Udenlandske eksempler kan være irrelevante eller direkte lede til misforståelser i en dansk sammenhæng. Fysiske processer i amerikanske kæmpesøer og floder kan ganske enkelt ikke overføres til de meget mindre danske søer og vandløb.

Mange fag inddrager i stigende grad specialartikler i undervisning, hvilket er nyttigt for at lære kritisk læsning af forskningslitteratur. Men de må nødvendigvis være et supplement til det overblik, som lærebogen skaber. Kandidater ansat ude i samfundet vil således gang på gang vende tilbage til deres oprindelige lærebøger, men aldrig til de læste specialartikler. På universiteterne er vi imidlertid allerede nu overladt til lærebøger, som er for gamle eller blot er blevet lappet på med tillægskapitler eller bokse i nye oplag. Illustrationer er teknisk dårlige, og gode eksempler og praktiske øvelser mangler ofte. Derfor er der al mulig grund til at fremme incitamenterne til, at vi får skrevet de gode lærebøger, som kunne løfte de studerendes læringsudbytte markant. ■